schelijke natuur" van Christus, en van zijn „eeuwige goddelijke Persoon" of wel zijn „goddelijk ik" te doen hebben met „valsche philosophische probleemstellingen"? Is 't dogma der Kerk (want het dogma is niet een meening van één persóón — maar het dogma is een uitspraak der Kerk) omtrent het „Ik" van Christus volgens den heer Janse tóch „speculatie" en „heidensche philosophie"?[1])

* * *

Nu krijgen we nog de vraag, of de Bijbel het woord „ik" in tweeërlei zin kent, n.l. voor den totaalpersoon en voor den persoon naar zijn innerlijkste wezen.

De heer Janse meent van niet.

En nu wil ik maar liefst een paar vertrouwde exegeten aan het woord laten. Ik zelf geef gaarne toe, dat ik geen exegeet ben; de heer Janse zal toestemmen, dat ook hij het niet is. Maar Prof. Greijdanus heeft toch wel ons vertrouwen! In zijn exegese op Rom. 7:14—25 (Kommentaar op het Nieuwe Testament, De Brief van den Apostel Paulus aan de Gemeente te Rome I, blz. 347, Amsterdam, 1933) zegt hij het volgende: „Het gaat hier om het eigenlijke subject van het zondigen: is dat Paulus, òf is hij dat niet, hoewel hij de zonde doet? De apostel antwoordt: ik naar mijn innerlijkste wezen niet. Hij zegt dat in vs 20b uitdrukkelijk en nadrukkelijk, vgl. ook vs 17." (Spatiëering van mij. J. W.)

En vier regels verder:

„Ofschoon Paulus de zonde doet, en dus voor haar verantwoordelijk is, doet hij ze toch niet naar zijn diepste persoonlijkheid en innerlijkste wezen, vgl. vs. 22".

Onze exegeet kent hier dus wel degelijk tweeërlei beteekenis toe aan het woord „ik": „ik Paulus" èn „ik naar mijn innerlijkste wezen".

Of meent de heer Janse ook hier van Prof. Greijdanus te moeten zeggen, dat zijn opvatting staat onder invloed van heidensche philosophie?

Het is anders waarlijk geen vergissing, als Prof. Greijdanus zoo schrijft. Want één bladzijde vroeger had hij reeds geschreven: „De apostel onderscheidt hier, „en emoi" (in mij) tusschen zich naar zijn eigenlijk subject en willen, en de in hem zijnde, en hem beheerschende zonde. Hij doet dit nog sterker in vs. 18. Hij maakt daar onderscheid tusschen zich en zijn vleesch. Het zondige wordt wel door hem gedaan, maar niet door zijn ik, zijn diepste willen, zijne innerlijke en eigenlijke persoonlijkheid, vgl. ook vs. 22. Daarmee stelt hij in zich geen tweeërlei ik, doch stelt hij de kern van zijnen persoon tegenover zijn overig bestaan, zijn ik tegenover zijn lichamelijke en geestelijke krachten, en deze laatste als overheerscht door de macht der zonde."

Ik onderstreepte een paar uitdrukkingen, die dunkt mij duidelijk genoeg spreken voor de algemeen geldende Gereformeerde opvatting, zooals die ook door mij werd verdedigd.

Immers het gaat om de vraag, of het woord „ik" behalve voor den totaal-persoon ook gebruikt kan worden van de persoonskern in onderscheiding van de lichamelijke en geestelijke krachten. En wat Prof. Greijdanus hier zegt is zeer duidelijk hetzelfde als wat wij betoogden.

En Prof. Greijdanus staat onder de exegeten niet alleen. Zoo schreef de orthodoxe Theodor Zahn in zijn commentaar op Romeinen (Leipzig 1910) bij de exegese van Rom. 7:20:

„Das betonte Ich des Subjekts von ou theloo bildet den Gegensatz zu einem anderen Subjekt, welches das Böse will; es bezeichnet ebenso wie im Nachsatz das eigentliche Ich im engsten Sinne, welches sich von den handelnden Gesamtpersönlichkeit unterscheiden gelernt und einen den sündhaften Trieben des Fleisches entgegengesetzten guten Willen gewonnen hat".

Ook hier onderstreepte ik de uitdrukking „Ich im engsten Sinne" en vervolgens.

Gaarne ben ik bereid, den heer Janse nóg een aanwijzing te geven. Ik verzoek hem vriendelijk te lezen (en ik verzoek ook hen, die nog twijfelen mochten onder mijn lezers, zulks eveneens te willen doen) Dr A. Kuyper „De Gemeene Gratie", 2e deel, blz. 304 en vervolg (Amsterdam 1903). Het opschrift van dit hoofdstuk luidt duidelijk genoeg en niet dubbelzinnig: „Tweeërlei ik". Op blz. 306 schrijft Kuyper:

„Hieruit blijkt, dat men ook in het middelpunt zelf van ons wezen weer te onderscheiden heeft: 1o. de kern er van in ons ik; en 2o. de onderscheidene bewegingen of functiën van dat ik. En is dit eenmaal goed gevat, dan zal men terstond inzien, hoe alleen dat ik, als binnenste kern, blijft wat het is, maar hoe daarentegen die neiging, die denkende en die willende beweging, bij weerom-stoot, zekeren invloed van de gemeene gratie ondergaan".

Op blz. 309 lezen wij:

„Onderwijl het diepste ik in ons wezen steeds hetzelfde en zichzelven gelijk blijft, gaat daarentegen het bewustzijn vooruit, wordt rijker aan inhoud, en leert ook zijn eigen ik beter verstaan. Het is dan ook tegen alle reden en tegen alle levenservaring in, als men weigert op dit onderscheid tusschen ons bewustzijn en ons ik scherp te letten. Dit onderscheid is zelfs de grondslag van alle opvoedkunde, en wie dit onderscheid verwaarloost, telt onder de nadenkenden eenvoudig niet meê."

Tot zoover Kuyper.

Mij dunkt, bij deze citaten kunnen we het nu wel laten. Ik had gaarne het geheele artikel van Kuyper afgedrukt, maar plaatsruimte verbiedt zulks.

Nog één opmerking wil ik maken. De heer Janse zegt aan het slot van zijn schrijven: „Er zit natuurlijk nog heel wat meer philosophie en theologie aan vast".

Wij stemmen dit den heer Janse grif toe. Juist daarom willen wij hem er gaarne op wijzen, welke theologie er aan vast zit en hoe weinig hij met zijn meeningen overeenstemt met de Gereformeerde theologie en met de Gereformeerde belijdenissen.

En nu moet de heer Janse niet meer schrijven, alsof ik eigenlijk aan het speculeeren geslagen ben.

Ik heb niets anders gedaan, dan datgene, wat onder ons algemeene geldigheid heeft, in herinnering brengen.

J. W.

N. B. Hierbij wil ik het laten wat betreft het antwoord aan den heer Janse. Ik verlang er naar, met mijn artikelen over „het ik" rustig verder te gaan. Ik beveel ook die verdere artikelen in de belangstelling van den heer Janse aan. Ten deele toch zijn zij een verdere beantwoording van de vragen, die er bij hem rezen. Verleden week zeide ik immers, dat ik van oordeel ben dat de heer J. ook over het gebruik van het woord „ik" in het dagelijksche leven een niet geheel juiste opvatting heeft. En dit moge blijken uit hetgeen we reeds in het nummer van 9 Maart schreven, en uit hetgeen we verder schrijven zullen.

J. W.

1) Met nadruk wil ik ook nog gaarne wijzen op hetgeen Dr A. Kuyper Sr. schreef in „De Vleeschwording des Woords" (Amsterdam 1887), hoofdstuk VIII *„Geen menschelijken persoon aangenomen"*. De groote beteekenis van het dogma, dat hier aan de orde is, wordt daar uitvoerig omschreven. Slechts dit gedeelte willen wij laten overdrukken:

„Neen, alle waarheid is één keten, en geen schalm in die keten kan vertrokken, of van lieverleê trekken de overige schalmen meê, en daarom kon het niet anders of de moderne orthodoxen, die begonnen met op Schriftterrein af te wijken, *moesten* er huns ondanks toe komen, om ook een afwijkende belijdenis *van den Christus* te berde te brengen.

Dat het nu dien weg opging, is ook ten opzichte van de belijdenis van den Christus reeds lang door godgeleerden opgemerkt en door de gemeente beseft, maar men bleef dusver nog in gebreke het eigenlijke punt aan te duiden, waarin de dwaling dezer moderne orthodoxen in hun belijdenis van den Christus uitkwam.

Vandaar het hoog belang om dit uiterst gewichtige punt eens iets krasser op den voorgrond te plaatsen

Onze goede gereformeerde theologen hebben het klaar en duidelijk uitgesproken, *unio personalis non est unio duarum naturarum*, maar moet zijn een *unio personae divinae cum natura humana*, d.i. de persoonlijke vereeniging in den Christus mag niet beschouwd als *„een vereeniging van twee naturen"* tot één persoon, maar moet beleden als *„een vereeniging van den goddelijken persoon met de menschelijke natuur."* (Blz. 74 en 75.)

Behalve de laatste bewering, die we voor rekening van het blad moeten laten, kunnen we voor een stukje als dit respect hebben. Wie met volle overtuiging een zaak dient, deze liefheeft en meent, dat het heil van het vaderland nauw betrokken is bij den bloei van die zaak, in dit geval de Openbare School, mag ijveren, moet ijveren, moet propaganda maken. Vooral, nu die school in de laatste jaren zooveel terrein verloor, valt het te begrijpen, dat haar onderwijzers de handen ineenslaan, om haar te helpen. Daar zeg ik geen woord kwaad van.

Mijn bedoeling met dit hier te releveeren is geen andere, dan onze menschen er op attent te maken, dat we deze propaganda in het oog moeten houden. Actie, het kan niet anders, moet ook hier reactie wekken. Nu hebben wij het altijd gemakkelijker, om onze menschen te bereiken. In de kerk, op verschillende vergaderingen, bij huisbezoek, op ouderavonden krijgen wij telkens de gelegenheid, het groote belang van het Christelijk Onderwijs te bepleiten. Bovendien blijft onze pers niet achter.

Toch moeten we er ook oog voor hebben, dat er nog een breede schare van menschen is, die het eigenlijk niet goed weten, waar ze hun kinderen heen moeten zenden. Zelf zijn ze in hun belijdenis niet positief, maar ze vinden daarin zoo weinig bevrediging, dat ze voor hun kinderen wat anders begeeren. Die gunnen ze toch wel onderwijs in de dingen, die niet van deze aarde zijn en waarover de Heilige Schrift het kind alleen het rechte licht kan geven. Ik geloof, dat wij deze menschen niet aan de propagandisten voor de Openbare School moeten overlaten. Daar moeten wij ook komen; ook onze school is waard, het pleit voor haar te voeren. Daar kunnen ook wij onze lectuur brengen. Ik denk aan het blaadje voor de Unie-collecte en aan het blaadje, dat thans door de „Unie, een School met den Bijbel", regelmatig uitgegeven wordt. Bij duizenden wordt het verspreid en het bevat goede lectuur van propagandistische strekking.[1])

En willen we dan meteen ook een oogje in het zeil houden, wanneer we kennis maken met de propaganda van de overzij? De raad in Het Schoolblad is best, de voornemens zijn wel goed, maar er zijn wel eens ijveraars, die te ver gaan. Beweringen moeten wel eens worden bestreden, argumenten weerlegd.

Gr.

G. MEIMA.

1) Zie ook de advertentie: „Waarom Chr. Onderwijs?" door Ds C. A. Vreugdenhil, op de achterpagina van dit nummer.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

„Op voor Uw school!"

Onder deze „titel" bevat het laatste nummer van „Het Schoolblad", orgaan van het Nederlandsch Onderwijzersgenootschap, een artikeltje, waarin propagandisten worden opgeroepen, om te ijveren voor de Openbare School. 't Loopt tegen April, Mei; dat is op vele dorpen de tijd, dat de kinderen, die de leeftijd hebben bereikt, naar school moeten en nu dient men er overal een waakzaam oog over te houden, dat de kinderen naar de Openbare School worden gezonden. Overal, zoo meent het blad, moet men samenwerking zoeken met alle comité's, die de bevordering van deze school bedoelen. Op ouderavonden kan dat met succes geschieden. De menschen moeten worden opgewekt, hun vrienden en kennissen tijdig aan te sporen, hun jonge kinderen op de juiste plaats te doen inschrijven.

Nog beter acht men vaste huisbezoekers, die overal komen, waar kinderen van de geschikte leeftijd zijn. Er zijn al plaatsen, waar men de adressen heeft van alle kinderen, die de zesjarige leeftijd naderen. Een persoonlijk woord van een vertrouwden propagandist heeft de meeste kracht. Evenwel kan men ook door lectuur werken. Op geregelde tijden een klein geschriftje verspreiden, is zonder twijfel een geschikt middel om de zaak warm te houden. In Den Haag werkt men met reclame-biljetten voor de ramen van verscheiden woningen. Zoo wordt de aandacht van de voorbijgangers op de Openbare School gevestigd.

Het blad meent, dat er in positieve zin moet worden gewerkt. Er is genoeg goeds van de Openbare School te zeggen, zoodat men de taktiek van verdachtmaking wel kan missen.

Het blad wil wel laten informeeren naar laakbare propaganda van de tegenpartij en beweert dan, dat het gebruik daarvan niet zeldzaam is.

ZENDING EN EVANGELISATIE

De taak der Zending in Engelsch-Indië.

III.

Opdat wij zouden verstaan welke taak de zending in onzen tijd in Engelsch-Indië heeft, hebben wij in ons eerste artikel eenige belangrijke wijzigingen genoemd op dat zendingsveld; er is in de laatste jaren ook daar veel veranderd. En zoo is de vraag opgekomen: geven die veranderingen aanleiding, om de taak der zending ook als een andere te beschouwen dan voorheen?

Op vier zaken vestigden wij de aandacht.

Allereerst, wel is het waar, dat slechts 1½ pCt. der bevolking zich bij de Chr. kerk heeft aangesloten, maar de invloed der zending is veel verder merkbaar, zooals de voordrachten van Stanley Jones o.a. ons toonen.

Voorts beleeft het Hindoeïsme een krachtige renaissance, welke vooral door de Brahmanen gesteund wordt.

Niet minder trekt de aandacht de droeve toeneming van het saecularisme; een stroom van god-loosheid wordt, vooral onder invloed van het Russisch Bolsjewisme, over Indië uitgestort.

En eindelijk is ook van belang het streven, om de vele millioenen kasteloozen toegang te geven tot de tempels.

Moet dit alles nu ertoe brengen, om de zending in andere banen te laten gaan?

Zendingsdirector Ihmels, aan wiens belangrijk artikel in „Botschafter an Christi Statt" over „Unsere Botschaft im heutigen Indien" wij onze gegevens ontleenen, herinnert aan F. Heiler, die in zijn „Die Mission des Christentums in Indien" een algeheel nieuwe oriënteering vraagt ten opzichte van de grondslagen der zending. Hij toch bewondert de vroomheid van den Indiër, en acht het onjuist te meenen, dat het Christendom het Hindoeïsme moet „overwinnen". Het is veeleer de taak der zending, het Hindoeïsme in verschillende opzichten te corrigeeren, en alzoo tot vervulling te brengen; dan gaat de zendingsarbeid in het voetspoor van Jezus Christus, die ook zeide: „Ik ben niet gekomen om te ontbinden, maar te vervullen".

Is dit nu inderdaad de houding, die de zendeling tegenover het Hindoeïsme moet aannemen? Oppervlakkig geoordeeld is er veel voor Heilers